

Vanhemmuuslaki huomioi lapsen oikeuden kaikkiin vanhempiinsa

TAVOITE: vanhemmuus kirjataan vanhemmuutena ja mahdollistetaan useammalle kuin kahdelle

Lapselle kaikki hänen tosiasialliset vanhempansa ovat yhtä tärkeitä riippumatta vanhempien sukupuolista ja lukumäärästä. Äitiyslaki mahdollisti naisparin lapsen juridisen aseman tunnustamisen. Nyt täytyy turvata loputkin sateenkaariperheiden lapset.

Lapsen etu vaatii, että...

- lapsen suhde kaikkiin tosiasiallisiin vanhempiin vahvistetaan oikeudellisesti = lapsen oikeus esimerkiksi yhteydenpitoon ja elatukseen
- lapsen suhde vanhempiinsa merkitään väestötietojärjestelmään tavalla, joka ei paljasta arkaluontoista tietoa ja altista lasta syrjinnälle = merkitään vanhemmuutena

1. Oikeudellinen vanhemmuus useammalle kuin kahdelle

Useissa sateenkaariperheissä lapsella on jo syntyessään useampia kuin kaksi tosiasiallista vanhempaa, esimerkiksi tilanteessa, jossa naispari ja itsellinen mies ovat yhdessä päättäneet jakaa lapsen vanhemmuutta. Tällä hetkellä lapsella voi olla enintään kaksi oikeudellista vanhempaa. Lapsella ei ole oikeutta tapaamiseen, elatukseen ja perintöön vanhemmalta, joka ei ole oikeudellinen vanhempi.

Ratkaisuehdotukset:

- Jos kolme tai neljä vanhempaa tekee sopimuksen vanhemmuuden jakamisesta ja tuomioistuimien vahvistaa sopimuksen, kaikki tosiasialliset vanhemmat voidaan vahvistaa vanhemmiksi vahvistetun sopimuksen perusteella vanhemmuuslain nojalla (Alankomaiden työryhmän esityksen malli)
- Lisäksi adoptiolakia tulee uudistaa niin, että perheen sisäisen adoption vahvistaminen ei edellytä, että joku aiemmista vanhemmista luopuu oikeudellisesta vanhemmuudesta

Kansainvälinen kehitys:

- Joukko osavaltioita Yhdysvalloissa ja Kanadassa mahdollistaa useamman kuin kahden vanhemman vahvistamisen lapselle
- Alankomaissa hallituksen nimittämä työryhmä on tehnyt hallituksen esityksen muotoon kirjoitetun esityksen vanhemmuuden vahvistamisesta tuomioistuimen vahvistaman sopimuksen pohjalta
- Useissa muissa Euroopan valtioissa tiedostetaan ko. lapsen oikeuksien ongelma, ja ratkaisuja ollaan parhaillaan etsimässä

2. Vanhemmuus merkitään väestötietojärjestelmään vanhemmuutena, ei isyytenä/äitiytenä

Joidenkin lasten vanhempi/vanhemmat kuuluvat sukupuolivähemmistöön. Nykyisin lapsen synnyttänyt mies kirjataan äidiksi ja nainen, jonka siittiöistä lapsi on saanut alkunsa, kirjataan isäksi. Laki ei myöskään mahdollista ennen sukupuolen korjaamista syntyneen lapsen vanhemmuusmerkinnän korjaamista vanhemman sukupuolen vahvistamisen yhteydessä.

Kun lapsen vanhemman sukupuolimerkintä (esim. nainen) ja vanhemmuusmerkintä (esim. isä) ovat ristiriidassa väestötietojärjestelmässä, se paljastaa lapsen vanhemman transtaustan aina viranomaisten ja palveluiden (esim. päivähoito) kanssa asioitaessa, ja altistaa lapsen merkittävällä tavalla syrjinnälle. Vanhemmuusmerkintöjen tekeminen sukupuolitettuina ei mahdollista muunsukupuolisten vanhempien identiteetin kunnioittamista.

Ratkaisuehdotukset:

- Kaikki yllä olevat haasteet ratkeavat, jos vanhemmuuslaki säädetään niin, että vanhemmuusmerkintä väestötietojärjestelmään tehdään vanhemmuutena. Merkinnän tekeminen sukupuolitettuihin isyytenä/äitiytenä on juridisesti tarpeetonta, koska väestötietojärjestelmä sisältää joka tapauksessa tiedon vanhemman sukupuolesta. Vanhemmuuden merkitseminen väestötietojärjestelmään vanhemmuutena ei tarkoita isyyden ja äitiyden kategorioista luopumista arjen tilanteissa.
- Niin kauan kuin vanhemmuusmerkintää ei tehdä sukupuolineutraalisti vanhemmuutena, tulee ristiriitaisten merkintöjen vaikutuksia lapsiin minimoida esimerkiksi
 - mahdollistamalla vanhemmuusmerkinnän valitseminen (isä/äiti) vanhemman omalla päätöksellä
 - tai vähintään vahvistamalla syntyvän lapsen vanhemmuus isyytenä tai äitiytenä vanhemman sen hetkisen oikeudellisen sukupuolen mukaisesti
 - myös aiemmin syntyneen lapsen merkintä tulee voida aina korjata sukupuolen oikeudellisen vahvistamisen yhteydessä
- Jos ongelmia yritetään ratkaista jollain muulla tavalla kuin tekemällä vanhemmuusmerkinnät ilman sukupuolitettamista, voidaan päätyä ainoastaan vaillinaisiin ratkaisuihin, jotka eivät kunnioita itsemäärättyä oikeutta eivätkä muunsukupuolisten identiteettiä.

Kansainvälinen kehitys:

- EU-maista Ruotsi, Belgia, Malta ja Slovenia ovat ratkaisseet sukupuolivähemmistöjen vanhemmuusmerkintöihin liittyviä haasteita, toisistaan poikkeavilla tavoilla
- EN:n parlamentaarisen yleiskokouksen päätöslauselma (2239/2018) vaatii, että trans- ja muunsukupuolisten vanhemmuus merkitään oikein sukupuolitettuna:
<https://bit.ly/2POJWTe>

Lisätietoja:

- Juha Jämsä, toiminnanjohtaja, Sateenkaariperheet ry, juha.jamsa@sateenkaariperheet.fi, 044 997 1956
- Anna Moring, johtava asiantuntija, Monimuotoiset perheet -verkosto, anna.moring@monimuotoisetperheet.fi, 050 3750 832
- Kerttu Tarjamo, pääsihteeri, Seta ry, kerttu.tarjamo@seta.fi, 050 309 8108